

Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Duygusal Zekâlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi¹

Investigation of Preschool Teacher Candidates' Emotional Intelligence According to Various Variables

Bircan Ünlü, Ebru Ezberci Çevik, Mehmet Altan Kurnaz
Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Özet

Araştırmanın amacı, Eğitim Fakültesi İlköğretim bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adaylarının duygusal zekâlarıyla öğrenim gördükleri programın öğretim türü ve sınıf düzeyi arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 öğretim yılı güz döneminde Batı Karadeniz bölgesindeki bir üniversitenin Okul Öncesi Öğretmenliği programının 1., 2., 3. ve 4. sınıflarında öğrenim görmekte olan 279 normal öğretim, 299 ikinci öğretim olmak üzere toplam 578 öğretmen adayından oluşmaktadır. Çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, duygusal zekâ toplam puan ortalamaları ve faktörlerinden alınan toplam puan ortalamalarıyla öğretim türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Sınıf düzeyi açısından normal öğretimde öğrenim gören öğretmen adaylarının iyimserlik, duyguların değerlendirilmesi, duyguların kullanımı faktörleri ve duygusal zekâ toplam puan ortalamalarına göre farklılık olup olmadığını belirlemeye yönelik yapılan analiz sonucunda, iyimserlik, duyguların kullanımı faktörleri ve duygusal zekâ toplam puan ortalamalarında üçüncü ve dördüncü sınıflar arasında üçüncü sınıf lehine ($p < 0.05$) anlamlı farklılık bulunmuştur. Çalışma sonucunda, daha büyük örneklemeler üzerinde farklı programlarda öğrenim gören öğretmen adayları dikkate alınarak başka araştırmaların yapılabileceği, ayrıca öğretmen adaylarının duygusal zekâ yetilerini geliştirici sınıf ortamlarının tasarlanabileceği önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Duygusal zekâ, öğretmen adayı, Schutte duygusal zekâ ölçeği

Abstract

The aim of this study is to reveal the relationship between emotional intelligence and teaching type of program they studied and grade level of preschool teacher candidates who studied in the program of Preschool Teacher Training of Education Faculty. Survey method was used in this research. Schutte Emotional Intelligence Scale was used for the data collection tool. The working group consists a total of 578 teacher candidates (279 from normal education, 299 from secondary education) who were studying in 1st, 2nd, 3rd and 4th class of different learning type of a university in the Western Black Sea region in the fall semester 2015-2016 academic year. According to findings obtained from this study, there wasn't a meaningful relation between the averages of emotional intelligence total score and the averages of sub-dimensions of emotional intelligence total score of teacher candidates and teaching type of program they

1. Bu çalışma birinci yazarın yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

studied. As a result of analyzes performed to determine whether differences according to the averages of sub-dimensions of emotional intelligence total score (of optimism, utilisation of emotions, appraisal and expression of emotions) and the averages of emotional intelligence total scores in terms of grade level, that there was a meaningful relation between the averages of sub-dimensions of emotional intelligence total score (of optimism, utilisation of emotions) and the averages of emotional intelligence total score and grade level. Significant differences between the third and fourth to the third-grade classes were in favor ($p < 0.05$). For studying in secondary education teacher candidates, there wasn't a meaningful relation between the averages of emotional intelligence total score and the averages of sub-dimensions of emotional intelligence total score of teacher candidates and grade level. Besides as a result of the two-way ANOVA analysis, it was determined that teaching type of program they studied*grade level interaction wasn't make a significant difference on emotional intelligence scores. As a result of the study, it is suggested that different researches can be done considering teacher candidates studying in different programs on larger samples, besides different classroom environments can be designed which teacher candidates' emotional intelligence skills developer.

Keywords: Emotional Intelligence, Teacher Candidate, Schutte Emotional Intelligence Scale

1. Giriş

Eğitim denilince aklımıza gelen temel faktörlerin başında öğretmen ve öğrenci gelmektedir. Unutulmamalıdır ki eğitim öncelikle ailede başlar daha sonra kendimizi geliştirmek için yaşamımız boyunca devam eder. Ailemizin bizlere vermiş oldukları eğitimin devamında ilk olarak almaya başladığımız eğitim erken çocukluk eğitimidir. Erken çocukluk eğitimi kişiliğin geliştiği, ilerleyen dönemlerde gerekli olan becerilerin kazanıldığı, bilişsel ve duygusal zekâ gelişiminin desteklenmeye başladığı eğitim alanı olarak önem taşımaktadır (Akar Kayserili ve Gündoğdu, 2010).

Okul öncesi eğitimi alanında görev yapan öğretmenler gün boyu, her an çocuklarla birlikte olan kişilerdir ve bu dönemdeki çocuklar kendileriyle iletişimde olan, kendi duygularını paylaşan öğretmenlerine güven duyarlar (Aslan ve Köksal Akyol, 2006). Okul öncesi öğretmeni kendi alanında yeterli eğitim alan, çocuk gelişimini bilen, çocuklarla sağlıklı iletişim kurabilen, yol gösterici olacak şekilde rehberlik edebilen ve çocuğun kendi gelişimi sırasında destekleyici eğitim yaşantıları sağlayabilen kişi olarak karşımıza çıkmaktadır (Öztürk ve Deniz, 2008).

İyi bir okul öncesi eğitimcisi olmak bunlarla kalmayıp sahip olunan yetenekleri yeterli eğitimle geliştirmekle de devam etmek zorundadır. Bu gelişim sayesinde okul öncesi öğretmeni ya da okul öncesi alanında öğrenim gören öğretmen adaylarının nitelikli bir hizmet sunabilmeleri için yeterli deneyim ve donanımına sahip olmaları sağlanmalıdır. Bu gelişimi etkileyen faktörler arasında duygu ve zekâ kavramlarının da bulunduğu belirtilebilir.

Amerikalı psikolog Goleman (2015) duyguyu “bir his ve bu hisse özgü belirli düşünceler, psikolojik ve biyolojik haller ve bir dizi hareket eğilimi” olarak tanımlamıştır. Zekâ kavramınaysa akademik başarıyı ele alan bilişsel zekâ olarak nitelendirilmektedir (Güllüce, 2010).

Duygu ve zekâ kavramlarını bir arada bulandıran duygusal zekâ kavramı ilk olarak Salovey ve Mayer (1990) tarafından kullanılmış ve “*bir insanın kendi duygularıyla başa çıkabilme becerisi*” olarak tanımlanmıştır. Mayer ve Salovey (1997) duygusal zekâ kavramını yeniden ele alarak daha karmaşık bir tanımlama yapmışlardır. Bu yeni tanımda duygusal zekâ kavramı “*duyguları hissetmek, düşünceleri desteklemek için duyguları ortaya koymak, duygusal bilgi ve duyguları anlamak, zihinsel ve duygusal gelişimi arttırmak için duyguları etkilice yönetme yeteneği*” olarak açıklanmıştır.

Goleman (2015), duygusal zekâyı “*kendini harekete geçirebilme, aksiliklere rağmen yoluna devam edebilme, dürtüleri kontrol ederek tatmini erteleyebilme, ruh halini düzenleyebilme, sıkıntıların düşünmeyi engellemesine izin vermeme, kendini başkasının yerine koyabilme ve umut besleme*” olarak tanımlamıştır. Goleman’ın 2015 yılındaki yeni basım kitabındaki tanımında da bahsettiği gibi duygusal zekâ becerilerini kullanabilen, duygusal zekâ kavramını yaşantısında da etkili olarak kullanabilen okul öncesi öğretmen ya da öğretmen adayları için görevlerini verimli, etkili bir şekilde yerine getirebilmeleri adına önem arz ettiği düşünülmektedir.

Son yıllarda yoğun ilgi gören duygusal zekâ kavramının okul öncesi öğretmenliği alanında farklı değişkenlere göre incelenmesinin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Kuşkusuz bu durum okul öncesi eğitimin temel taşı olan okul öncesi öğretmenlerinin ve okul öncesi programında öğrenim gören öğretmen adaylarının duygusal zekâlarının öğrenim süreci içerisinde duyuşsal alanı geliştirmeye yönelik ne kadar önemli olduğu görülmektedir.

Duygusal zekâ konusunda ulusal ve uluslararası literatürde farklı değişkenleri ele alarak yapılan çalışmalar mevcuttur. Deniz ve Yılmaz (2005)’ın yapmış oldukları çalışmada, üniversite öğrencilerinin duygusal zekâ yetenekleriyle stresle başa çıkma stilleri arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Araştırmada üniversite öğrencilerinin duygusal zekâ kişisel beceriler, kişiler arası beceriler, uyumluluk, stresle başa çıkma ve genel ruh durumu boyutlarıyla stresle başa çıkma stillerinden problem odaklı başa çıkma alt ölçeği arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca kişisel beceriler alt boyutuyla stresle başa çıkma stillerinden sorunla uğraşmaktan kaçınma alt ölçeği arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kişiler arası beceriler ve genel ruh durumu alt boyutlarıyla sosyal destek arama alt ölçeği arasındaysa pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Kayserili (2009) araştırmasını, okul öncesi öğretmenlerinin ve son sınıf öğretmen adaylarının duygusal zekâlarıyla okul öncesi öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapmıştır. Araştırma sonucunda okul öncesi öğretmenleriyle öğretmen adaylarının duygusal zekâ alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Okul öncesi öğretmenleriyle öğretmen adaylarının duygusal zekâları ve okul öncesi öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur ($p<0.01$).

Nelson ve Nelson (2003), üniversite 1. sınıf öğrencilerinin duygusal zekâ, yeteneklerinin, başarı ve öğrendiği bilgileri uzun süre akılda tutabilme üzerine etkisini incelemişlerdir. Çalışmanın başlangıcında ön-test olarak öğrencilerin duygusal yetenek profillerini belirlemek amacıyla ‘kişisel başarı yeteneği sistemi’ testi ön-test

olarak uygulanmıştır. Dört yıl sonra öğrenciler mezun olma seviyesine geldiklerinde aynı test öğrencilere son-test olarak uygulanmıştır. Ayrıca öğrencilerin başarılarının bir göstergesi olarak, akademik başarıları da hesaplanmıştır. Bütün verilerin değerlendirilmesi sonucunda toplam başarı bir ölçüt olarak alındığında, özellikle zaman yönetimi ve etkili iletişim yeteneklerinin başarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu saptanmıştır.

Justice ve Espinozo (2007), Amerika’da yaptıkları araştırmada geleneksel müfredatla yapılan eğitimle mesleğe başlayacak öğretmen adaylarının duygusal zekâ seviyelerini ölçerek öğretmen adaylarının empati kurabilme, karar verebilme, zorluklarla başa çıkabilme, kendini savunabilme ve değişikliklere uyum sağlayabilme yeteneklerinde büyük eksiklikler olduğunu saptamışlardır. Dönem sonunda öğrencilerin akademik ortalamalarıyla duygusal zekâ puanları karşılaştırıldığında duygusal zekânın alt boyutlarından olan kişilerarası ilişkiler, stres yönetimi ve adapte olabilme yeteneklerinin başarının yordayıcısı olduğunu ortaya koymuşlardır. Duygularının farkında olan, onları ayırt edebilen, davranışlarını kontrol edebilen, potansiyel problemler karşısında esnek davranabilip gerçekçi çözümler bulabilen, zor durumlarda sakinliğini koruyabilen öğrencilerin bu geçiş dönemiyle başa çıkabilmekte başarılı oldukları, dolayısıyla akademik başarılarının da diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Yukarıda sunulan literatürde de görüldüğü gibi, ulusal literatürümüzde öğrencilerin, öğretmenlerin, öğretmen adaylarının vb. duygusal zekâlarını konu alan yeterince çalışma yoktur. Bu anlamda eğitimin tüm paydaşlarına yönelik duygusal zekâyı konu alan farklı nitelikte çalışmaların yürütülmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu araştırmada amaç, eğitim fakültesi ilköğretim bölümü okul öncesi öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adaylarının duygusal zekâlarıyla öğrenim gördükleri programın öğretim türü ve sınıf düzeyi arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal zekâ toplam puan ortalamaları ve duygusal zekâ ölçeği faktörlerinden alınan toplam puan ortalamalarıyla öğretim türü arasında anlamlı farklılık göstermekte midir?

2. Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmen adaylarından normal öğretimde öğrenim gören öğretmen adaylarının sınıf düzeyi açısından duygusal zekâ ölçeği faktörleri ve duygusal zekâ toplam puan ortalamaları farklılaşmakta mıdır?

3. Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmen adaylarından ikinci öğretimde öğrenim gören öğretmen adaylarında duygusal zekâ toplam puan ortalaması ve faktörlerinden alınan toplam puan ortalamalarıyla sınıf düzeyi arasında anlamlı bir fark var mıdır?

4. Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmen adaylarının öğretim türü, sınıf düzeyi etkileşiminin duygusal zekâ toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. Yöntem

Bu bölümde çalışma modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analiziyle ilgili bilgiler sunulmuştur.

Araştırma Modeli

Araştırmada nicel perspektifte olup tarama yöntemiyle yürütülmüştür. Tarama yöntemi çalışmaları mevcut durumu tespit etmek için yürütülen bir araştırma yöntemidir ve daha çok ‘araştırılmak istenen olayın veya problemin mevcut durumu nedir?’ gibi sorulara cevaplar aranır (Çepni, 2012).

Çalışma Grubu

Çalışma grubu, 2015-2016 öğretim yılı güz döneminde Batı Karadeniz bölgesindeki bir üniversitenin okul öncesi öğretmenliği programında 1., 2., 3. ve 4. sınıflarında öğrenim görmekte olan 279 normal öğretim, 299 ikinci öğretim olmak üzere toplam 578 öğretmen adayından oluşmaktadır. Çalışma grubunu oluşturan öğretmen adaylarına ilişkin bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Çalışma Grubunu Oluşturan Öğretmen Adayları

Öğretim Türü	Sınıf	n
Normal Öğretim	1	70
	2	66
	3	79
	4	64
İkinci Öğretim	1	62
	2	75
	3	94
	4	68
Toplam		578

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak kullanılan Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği, Schutte, Malouff, Hall, Haggerty, Cooper, Golden ve Dornheim (1998) tarafından geliştirilen, Austin, Saklofske, Huang ve McKenney (2004) tarafından 41 madde olarak yeniden düzenlenen ve Tatar, Tok ve Saltukoğlu (2011) tarafından Türkçe’ye uyarlanan üç faktörlü (İyimsenlik/Ruh Halini Düzenleme, Duyguların Değerlendirilmesi ve Duyguların Kullanımı) bir ölçektir. Ölçek her madde için ‘Kesinlikle katılmıyorum’, ‘Katılmıyorum’, ‘Fikrim yok’, ‘Katılıyorum’, ‘Kesinlikle katılıyorum’ şeklinde öğrencilerin duygusal zekâ düzeylerini belirlemek için 5’li likert derecelendirme tipindedir. Ölçekten en düşük 41 en fazla 205 puan alınabilmektedir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmış olup bütünü için iki yarım test güvenilirlikleri, birinci ve ikinci yarı için sırasıyla .69 ve .71 olup, Guttman Split-half ve eşit olmayan iki yarı

için Spearman-Brown katsayıları .78, iki yarı arası bağıntı düzeyi de .64 bulunmuştur. Ölçeğin yine bütünü için test-tekrar test güvenilirlik katsayısının bir hafta arayla uygulamanın bağıntı düzeyi $r=0.49$, iki hafta arayla $r=0.56$ olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanmış halinin Cronbach-Alpha iç tutarlık katsayısı ise .82'dir. Faktörlerin Cronbach-Alpha iç tutarlık katsayıları ise sırasıyla İyimserlik/Ruh Halinin Düzenlenmesi .75, Duyguların Kullanımı .39 ve Duyguların Değerlendirilmesi .76 olarak tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma sonrası elde edilen veriler SPSS 22 paket programına aktarılmış ve alt amaçlar doğrultusunda analizler yapılmıştır. Örneklemin genel özelliklerinin belirlenmesinde betimsel istatistikten faydalanılmış, değişkenlere ait çıkarımsal istatistikler yapılmıştır. Bu araştırmaya katılan okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal zekâ toplam puan ortalamaları ve faktörlerinden alınan toplam puan ortalamalarıyla öğretim türüne göre değişip değişmediğine bakmak için bağımsız örneklem t-testi gerçekleştirilmiştir. Okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf düzeyi açısından normal öğretimde ve ikinci öğretimde öğrenim gören öğretmen adaylarının iyimserlik, duyguların değerlendirilmesi, duyguların kullanımı faktörleri ve duygusal zekâ toplam puan ortalamalarına göre farklılık olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak ANOVA uygulanmıştır. Sınıf düzeyi, öğretim türü etkileşiminin duygusal zekâ toplam puan ortalamalarına etkisi olup olmadığına yönelikse iki yönlü ANOVA yapılmıştır. Gözlenen ilişkilerin istatistiksel olarak anlamlılığı 0,05 düzeyinde sınanmış ve elde edilen bulgular tablolar halinde gösterilerek yorumlanmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde analiz sonucu elde edilen bulgular yer almaktadır. Okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal zekâ toplam puan ortalamalarının öğrenim görülen programdaki 1., 2., 3. ve 4. sınıflarından oluşturulan toplam betimsel istatistikleri Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Ölçekten Aldıkları Puanların Sınıf Düzeyine Göre Betimsel İstatistikleri

	Öğretim Türü	N	SS	\bar{X}
Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği	Normal Öğretim	279	,442	3,78
	İkinci Öğretim	299	,467	3,84
	Toplam	578	,455	3,81

Tablo 2 incelendiğinde, okul öncesi öğretmenliği normal öğretim programında öğrenim gören öğretmen adayların duygusal zekâ ölçeğinden aldıkları toplam puanların ortalaması $\bar{X}=3,78$ ve okul öncesi eğitimi ikinci öğretim programında öğrenim gören öğretmen adayların duygusal zekâ ölçeğinden aldıkları toplam puanların ortalaması $\bar{X}=3,84$ olarak hesaplanmıştır. Tablodan da anlaşıldığı üzere, öğrenim görülen

programın öğretim türüne göre öğretmen adaylarının duygusal zekâ ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamalarının birbirine çok yakın değerler olduğu belirtilebilir.

Öğretmen adaylarının duygusal zekâ ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamalarıyla öğrenim gördükleri programın öğretim türüne göre değişip değişmediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Programın Öğretim Türünün Duygusal Zekâ Toplam Puan Ortalamalarına İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

Duygusal Zekâ Ölçeği	Öğretim Türü	N	t	p
Toplam Puan Ortalamaları	Normal Öğretim	279	-1,46	.145
	İkinci Öğretim	299		

Tablo 3'te yer alan bulgular incelendiğinde, yapılan bağımsız örneklem t-testi sonucunda okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal zekâ toplam puan ortalamalarının öğrenim görülen programının öğretim türüne göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t = -1,46$; $p > 0,05$).

Okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal zekâ ölçeği faktörlerinden aldıkları toplam puan ortalamalarıyla öğrenim gördükleri programın öğretim türüne göre anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Programın Öğretim Türünün Duygusal Zekâ Faktörlerinin Toplam Puan Ortalamalarına İlişkin Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

Duygusal Zekâ Faktörleri Toplam Puan Ortalamaları	Öğretim Türü	N	t	p
İyimserlik Faktörü	Normal Öğretim	279	-,974	,330
	İkinci Öğretim	299		
Duyguların Değerlendirilmesi Faktörü	Normal Öğretim	279	-1,620	,106
	İkinci Öğretim	299		
Duyguların Kullanılması Faktörü	Normal Öğretim	279	-1,507	,132
	İkinci Öğretim	299		

Tablo 4'te yer alan bulgular incelendiğinde, yapılan bağımsız örneklem t-testi sonucunda okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal zekâ ölçeği faktörlerinden ayrı ayrı alınan toplam puan ortalamalarıyla öğrenim gördükleri programın öğretim türü arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($t_1 = -,974$; $t_2 = -1,620$; $t_3 = -1,507$; $p > 0,05$).

Okul öncesi öğretmen adaylarından normal öğretim türündeki öğretmen adaylarının duygusal zekâ ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamaların sınıf düzeyine göre

betimsel istatistikleri Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Öğretmen Adaylarından Normal Öğretim Türündeki Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeyine Göre Betimsel İstatistikleri

	Sınıf Düzeyi	N	SS	\bar{X}
Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği	1.sınıf	70	,497	3,78
	2.sınıf	66	,342	3,77
	3.sınıf	79	,438	3,89
	4.sınıf	64	,453	3,66
	Toplam	279	,442	3,78

Tablo 5'e bakıldığında, 1.sınıf düzeyindeki öğretmen adayların toplam puanların ortalaması $\bar{X}=3,78$; 2. sınıf öğretmen adayların toplam puanların ortalaması $\bar{X}=3,77$; 3. sınıf öğretmen adayların toplam puanların ortalaması $X=3,89$; 4.sınıf öğretmen adayların toplam puanların ortalaması $\bar{X}=3,66$ olarak hesaplanmıştır. Tabloda da görüldüğü gibi, 3. sınıf öğretmen adaylarının aldıkları toplam puan ortalamasının diğer sınıf düzeylerine göre daha yüksek olduğu belirtilebilir.

Normal öğretim türündeki öğretmen adaylarının duygusal zekâ toplam puan ortalamaları ve faktörlerinden alınan toplam puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan ANOVA sonuçları Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Normal Öğretim Türündeki Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeylerine Göre Duygusal Zekâ Toplam Puan Ortalamaları ve Faktörlerinden Alınan Toplam Puan Ortalamalarına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı (KT)	Sd	Kareler Ortalaması (KO)	F	p
Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği	Gruplar arası	1,872	3	,624	3,259	,022
	Gruplar içi	52,640	275	,191		
	Toplam	54,511	278			
İyimserlik Faktörü	Gruplar arası	2,116	3	,705	2,872	,037
	Gruplar içi	67,541	275	,246		
	Toplam	69,657	278			
Duyuların Değerlendirilmesi Faktörü	Gruplar arası	1,729	3	,576	2,353	,072
	Gruplar içi	67,365	275	,245		
	Toplam	69,095	278			
Duyuların Kullanımı Faktörü	Gruplar arası	2,637	3	,879	4,088	,007
	Gruplar içi	59,135	275	,215		
	Toplam	61,773	278			

Tablo 6 incelendiğinde, yapılan ANOVA analizi sonucunda normal öğretim türündeki öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre duygusal zekâ ölçeğinden aldıkları duygusal zekâ toplam puan ortalamaları, iyimserlik ve duyuların kullanımı faktör-

lerinden alınan toplam puan ortalamalarına göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir [$F_1(3,275) = 3,259$; $F_2(3,275) = 2,872$ ve $F_3(3,275) = 4,088$; $p < 0,05$]. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Post Hoc analizi sonucuna göre, üçüncü ve dördüncü sınıflar arasında anlamlı bir farkın olduğu, bu farkın da üçüncü sınıf lehine olduğu görülmüştür.

İkinci öğretim türündeki öğretmen adaylarının duygusal zekâ ölçeğinden aldıkları puanların sınıf düzeyine göre betimsel istatistikleri Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7. İkinci Öğretim Türündeki Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeyine Göre Betimsel İstatistikleri

	Sınıf Düzeyi	N	SS	\bar{X}
Schutte	1.sınıf	62	,395	3,83
Duygusal	2.sınıf	75	,373	3,89
Zekâ	3.sınıf	94	,588	3,85
Ölçeği	4.sınıf	68	,427	3,75
	Toplam	299	,467	3,84

Tablo 7’de görüldüğü gibi, 1. sınıf öğretmen adaylarının toplam puanların ortalaması $\bar{X}=3,83$; 2. sınıf öğretmen adaylarının toplam puanların ortalaması $\bar{X}=3,89$; 3. sınıf öğretmen adaylarının toplam puanların ortalaması $\bar{X}=3,85$; 4. sınıf öğretmen adaylarının toplam puanların ortalaması $\bar{X}=3,75$ olarak belirlenmiştir. Buna göre 2. sınıf öğretmen adaylarının toplam puan ortalamasının diğer sınıf düzeylerine göre çok az da olsa yüksek olduğu belirtilebilir.

İkinci öğretim türündeki öğretmen adaylarının duygusal zekâ toplam puan ortalamaları ve faktörlerinden alınan toplam puan ortalamalarının sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek için yapılan ANOVA analizi sonuçları Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8. İkinci Öğretim Türündeki Öğretmen Adaylarının Sınıf Düzeylerine Göre Duygusal Zekâ Toplam Puan Ortalamaları ve Faktörlerinden Alınan Toplam Puan Ortalamalarına İlişkin ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı (KT)	Sd	Kareler Ortalaması (KO)	F	P
Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği	Gruplar arası	,771	3	,257	1,183	,317
	Gruplar içi	64,122	295	,217		
	Toplam	64,893	298			
İyimselik Faktörü	Gruplar arası	1,205	3	,402	1,729	,161
	Gruplar içi	68,515	295	,232		
	Toplam	69,720	298			
Duyguların Değerlendirilmesi Faktörü	Gruplar arası	,240	3	,080	,273	,845
	Gruplar içi	86,350	295	,293		
	Toplam	86,590	298			

	Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı (KT)	Sd	Kareler Ortalaması (KO)	F	P
Duyguların Kullanımı Faktörü	Gruplar arası	2,080	3	,693	1,310	,271
	Gruplar içi	156,107	295	,529		
	Toplam	158,187	298			

Tablo 8 incelendiğinde, ANOVA sonuçları öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre duygusal zekâ toplam puan ortalamaları ve faktörlerinden alınan toplam puan ortalamalarının anlamlı bir şekilde değişmediğini bildirmektedir [$F(1,3,295) = 1,183$; $F(2,3,295) = 1,729$; $F(3,3,295) = ,273$ ve $F(4,3,295) = 1,310$; $p > 0,05$].

Okul öncesi öğretmen adaylarının sınıf düzeyi, öğretim türü etkileşiminin duygusal zekâ toplam puan ortalamaları üzerine etkisine yönelik yapılan iki yönlü ANOVA sonuçları Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9. Öğretmen Adaylarının Öğretim Türü, Sınıf Düzeyi Etkileşimine Göre Duygusal Zekâ Toplam Puan Ortalamalarına İlişkin İki Yönlü ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı (KT)	Sd	Kareler Ortalaması (KO)	F	p
Öğretim Türü	,477	1	,477	2,714	,196
Sınıf Düzeyi	2,188	3	,729	4,155	,136
Öğretim Türü, Sınıf Düzeyi	,527	3	,176	,857	,463

Tablo 9’a göre, okul öncesi öğretmen adaylarının öğretim türü, sınıf düzeyi etkileşiminin duygusal zekâ toplam puan ortalamaları üzerinde anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır.

4. Sonuç ve Tartışma

Okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal zekâlarını çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlayan bu araştırmadan elde edilen bulgular aşağıda tartışılmıştır.

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal zekâ toplam puan ortalamaları ve duygusal zekâ faktörleri toplam puan ortalamalarının öğretim türüne göre anlamlı farklılığının incelendiği araştırmanın birinci problemine yönelik olarak ulaşılan sonuçta öğretim türü değişkeni açısından duygusal zekâ toplam puan ortalamaları ve faktörlerinden alınan toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Her iki öğretim türünde aynı ders programının verilmesi, derse giren hocaların niteliklerinin benzer olması, öğretmen adaylarının benzer sosyo-kültürel özelliklere sahip olmaları ve bu derslerinin içeriklerinin aynı olması nedeniyle her iki öğretim türünde öğrenim gören okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal zekâ puanları arasında anlamlı bir fark çıkmamış olabilir. Buradan hareketle, birinci ve ikinci öğretimde öğrenim gören öğretmen adayları için üniversitelerdeki öğretim türünün değişiklik göstermesi duygusal zekâ puanları hususunda farklılık oluşturmadığından dolayı her iki öğretim türünün de etkin şekilde yükseköğretim kurumlarında yürütü-

lebileceği ifade edilebilir.

Araştırmaya katılan normal öğretim türündeki öğretmen adaylarının duygusal zekâ toplam puan ortalamaları ve duygusal zekâ faktörleri toplam puan ortalamaları arasında sınıf düzeylerine göre aralarında anlamlı farklılığın incelendiği araştırmanın ikinci problemine yönelik olarak ulaşılan bulgularda, sınıf düzeyleri değişkeni açısından duygusal zekâ toplam puan ortalamalarına ve iyimserlik ve duyguların kullanımı faktöründen alınan toplam puan ortalamalarına göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Üçüncü ve dördüncü sınıflar arasında anlamlı bir farkın olduğu, bu farkın da üçüncü sınıflar lehine olduğu görülmüştür. Öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutum ve benlikleri duygusal zekâlarını geliştirmeleriyle doğru orantılı olarak gelişmektedir. Bu açıdan duygusal zekâ arasında farkında olmadan meslekte aktif olduğu gibi yaşantımızda da önemli bir yere sahiptir. Ayrıca, eğitim fakültelerinin okul öncesi öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adaylarının Köksal Akyol ve Koçer Çiftçi (2005) tarafından da belirtildiği gibi birinci ve ikinci yılda çocuk gelişimine yönelik teorik dersleri bulunmakta olup bu dersler aracılığıyla okul öncesi öğretmen adayları sahip oldukları duygusal zekâlarını tam anlamıyla gösterememekte olabilirler. Üçüncü ve dördüncü sınıflarda uygulamaya yönelik olan dersler sonucunda okul öncesi öğretmen adaylarının sahip oldukları fakat kullanmayı bilmedikleri ya da ön plana çıkaramadıkları duygusal zekâlarının farkına varmış oldukları için duygusal zekâ ölçeğinden alınan puanlar üzerinde anlamlı bir farklılık söz konusu olabilir. Bu anlamlı farklılığın oluşmasında üçüncü sınıf lehine olmasının nedenlerin başında da mezun olma sevinci, sınav kaygısı, atanabilme stresi gibi faktörlerin olmadığı gözetilmektedir. Bu konuda Özdemir (2015) çalışmasında öğrencilerin duygusal zekâ toplam ve alt boyut puan ortalamalarının, sınıf düzeylerine göre araştırmanın sonuçlarına bakıldığında duygusallık ve sosyallik alt boyutları hariç diğer boyutların hepsinde anlamlı bir fark olduğunu bulmuştur. İyi oluş alt boyutunda dördüncü sınıfların lehine, öz kontrol alt boyutunda dördüncü sınıfların lehine, toplam duygusal zekâ puanlarında dördüncü sınıfların lehine anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir. Avşar ve Kaşıkçı (2010) çalışmalarında, hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin son sınıf öğrencilerinde duygusal zekâlarının diğer sınıf öğrencilerine göre daha fazla sahip oldukları gözlenmiştir. Dutoğlu ve Tuncel (2008) çalışmalarında son sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının duygusal zekâ düzeyleri ve eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmanın sonucunda eleştirel düşünme eğilimleri ile duygusal zekâ alt boyutları arasında anlamlı fark bulmuşlardır. Eleştirel düşünme eğilimi arttıkça duygusal zekâ düzeylerinin de artış gösterdiği belirlenmiştir. Ekinci Vural (2010) çalışmasında, okul öncesi öğretmenliği 3. ve 4. Sınıf düzeyinde bulunan öğretmen adaylarının duygusal zekâ, duygusal zekâ alt boyutlarıyla problem çözme yetenekleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda öğretmen adaylarının duygusal zekâ ile problem çözme becerileri arasında ilişki olmadığı söylenebilir. Diğer yandan sadece problem çözme puanı ile duygusal zekâ ölçeğinin uyumluluk alt ölçeği arasında pozitif ve anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Yılmaz ve Özkan (2011) çalışmasında hemşirelik öğrencilerinin duygusal zekâ düzeylerinin

sınıf düzeyi değişkeni açısından incelemeyi amaçlamışlardır. Duygusal zekâ ölçeğinin uyumluluk, stresle başa çıkma ve genel ruh durumu alt boyutları ile devam edilen sınıf arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$). Yapılan ileri analizlerde bu farkın üçüncü sınıftan kaynaklandığı ve bu sınıfa devam eden öğrencilerin bu boyutlardan aldıkları puan ortalamalarının daha düşük olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda da hemşirelik öğrencilerinin orta düzeyde duygusal zekâyâ sahip oldukları tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalar bu çalışmada elde edilen bulgularla benzer niteliktedir. Buna karşın Kızıl (2012) çalışmasında eğitim bilimleri fakültesi öğretmen adaylarının duygusal zekâlarının sınıf düzeyi değişkeni açısından incelendiği araştırma sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının duygusal zekâ seviyelerinin farklılaşmadığı bulunmuştur.

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmen adaylarından ikinci öğretim türündeki öğretmen adaylarının duygusal zekâ ve duygusal zekâ faktörleri toplam puan ortalamaları arasında sınıf düzeylerine göre aralarında anlamlı farklılığın incelendiği araştırmanın üçüncü problemine yönelik olarak ulaşılan sonuçlara baktığımızda sınıf düzeyleri değişkeni açısından duygusal zekâ toplam puan ortalamalarına ve duygusal zekâ faktörlerinden alınan toplam puan ortalamalarına göre anlamlı farklılık saptanmamıştır. Dolayısıyla ikinci öğretimde öğrenim gören öğretmen adaylarının duygusal zekâları sınıf düzeyi değişkenine göre benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Diğer yandan yapılan bu çalışma ikinci öğretimde öğrenim gören okul öncesi öğretmen adaylarını da kapsayarak, literatürde daha önce ele alınmayan bir çalışma olması açısından önemli olduğu vurgulanabilir.

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal zekâ puanları üzerinde öğretim türü, sınıf düzeyi etkileşiminin etkisinin incelendiği araştırmanın son problemine yönelik olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Böylelikle okul öncesi öğretmen adaylarının mesleki gelişimlerinde etkili olan duygusal zekâ puanlarının öğrenim türü, sınıf düzeyi etkileşimine etkisi olmadığı yorumu yapılabilir. Buradan hareketle okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal zekâlarıyla birlikte değişen öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları da sınıf düzeyleri arttıkça değişiklik göstermektedir.

5. Öneriler

Bu çalışmada okul öncesi öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adaylarının duygusal zekâlarıyla öğrenim gördükleri programın öğretim türü ve sınıf düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma sonucunda, özellikle araştırma konu alanında edinilen deneyim ve tecrübeden hareketle, daha büyük örneklemeler üzerinde farklı programlarda öğrenim gören öğretmen adayları dikkate alınarak başka araştırmaların yapılabileceğine inanılmakta ve önerilmektedir. Bu çalışmanın sonuçları temelinde normal öğretimde öğrenim gören okul öncesi öğretmen adaylarının üçüncü ve dördüncü sınıflar arasında üçüncü sınıf lehine olan anlamlı farklılığın varlığı ve/

veya nedenleri daha derin araştırmalarla belirlenebileceği önerilmektedir. Bununla birlikte ikinci öğretim türünde öğrenim gören okul öncesi adaylarının duygusal zekâ puanları arasında anlamlı farklılık gözlenmediği tespit edilmiştir. Bundan sonraki yapılacak olan çalışmalarda bu çalışmaya yol göstermesi açısından kapsamlı araştırmalara devam edilerek ilgilenen araştırmacılara bu çalışmanın ışık tutacağına inanılmakta ve önerilmektedir. Diğer yandan okul öncesi öğretmen adaylarının duygusal zekâ puanlarının öğretim türü, sınıf düzeyi etkileşimi üzerinde de anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu durumun nedenleri yapılacak olan daha detaylı araştırmalarla tespit edilebileceği önerilmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının duygusal zekâ yetilerini geliştirici sınıf ortamlarının tasarlanabileceği düşünülmekte ve önerilmektedir.

6. Kaynakça

- Akar Kayserili, T., ve Gündoğdu, K. (2010). Okul Öncesi Öğretmenleri ve Öğretmen Adaylarının Mesleğe İlişkin Tutumları İle Duygusal Zekâları Arasındaki İlişki. *Milli Eğitim*, (187), 104–121.
- Austin, E. J., Saklofske, D. H., Huang, S. H., & McKenney, D. (2004). Measurement Of Trait Emotional Intelligence: Testing And Cross-Validating A Modified Version Of Schutte Et Al.'S (1998) Measure. *Personality And Individual Differences*, 36(3), 555–562.
- Avşar, G. ve Kaşıkçı, M. (2010). Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinde Duygusal Zekâ Düzeyi. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 13(1), 1-6.
- Çepni, S. (2012). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Deniz, M. E., ve Yılmaz, E. (2005). Üniversite Öğrencilerinde Duygusal Zekâ ve Stresle Başa Çıkma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(25), 21–23.
- Dutoğlu, G. ve Tuncel, M. (2008). Aday Öğretmenlerin Eleştirel Düşünme Eğilimleri İle Duygusal Zekâ Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 11-32.
- Ekinci Vural, D. (2010). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Duygusal Zekâları İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5(3), 972-980.
- Goleman, D. (2015). *Duygusal Zekâ Neden IQ'dan Daha Önemlidir?* 40. Basım, Çev.Klinik Psikolog Banu Seçkin Yüksel, Varlık Yayınları, İstanbul.
- Güllüce, A. Ç. (2010). Duygusal Zekânın İşyerindeki Psikolojik Taciz Algısındaki Rolünün Bireyin Tolerans Düzeyi Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Justice, M., & Espinoza, S. (2007). Emotional Intelligence And Beginning Teacher Candidates. *Education*, 127(4), 456–461.
- Kayserili, T. (2009). Okul Öncesi Öğretmenleri ve Öğretmen Adaylarının Duygusal Zekâları İle Okul Öncesi Öğretmenliğine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Kızıl, Z. (2012). Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Duygusal Zekâlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Köksal Akyol, A., ve Koçer Çiftçi, H. (2005). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Empatik Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 21, 13-23.
- Mayer, J. D., & P. Salovey (1997), "What is Emotional Intelligence?", Editörler: Salovey P. ve D.J. Sluyter, *Emotional Development and Emotional Intelligence*, New York: Basic Books, s. 3-22.
- Nelson, D. B., & Nelson, K. W. (2003). Emotional Intelligence Skills. Significant Factors İn Freshman Achievement And Retention. *American Counseling Association Conference*, 22.
- Özdemir, M. (2015). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Duygusal Zekâları İle Yaşam Doyumlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, *Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Erzurum.
- Öztürk, A., ve Deniz, M. E. (2008). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Duygusal Zekâ Yetenekleri Doyumları ve Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Elementary Education Online*, 7(3), 578-599.
- Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional Intelligence. *Imagination, Cognition And Personality*, 9(3), 185-211.
- Schutte, N. S., Malouff, J. M., Hall, L. E., Haggerty, D. J., Cooper, J. T., Golden C. J., & Dornheim, L. (1998). Development and Validation of a Measure of Emotional Intelligence. *Personality and Individual Differences*, 25(August 1998), 167-177.
- Tatar, A., Tok, S., ve Saltukoğlu, G. (2011). Araştırmalar/Original Papers Gözden Geçirilmiş Schutte Duygusal Zekâ Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması ve Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni* 2011, 21(4), 325-338.
- Yılmaz, E., ve Özkan, S. (2011). Hemşirelik Öğrencilerinin Duygusal Zekâ Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 4(1), 14.